

Monitorovanie drog na Slovensku

Imrich Šteliar
Národné monitorovacie centrum pre
drogy

STU, 04.02.2014

História a organizácia monitorovania

Slovensko

- Monitorovanie ako opatrenie protidrogovej politiky – u nás spojené so vznikom drogovej epidémie po roku 1989
 - Potreba vzniku nových zložiek na riešenie nových problémov a ich inštitucionalizácie
- Neznáma problematika – spolupráca so zahraničím
 - Zapojenie do medzinárodných projektov:
 - Multi-City Study – **Pompidou Group** (RE) (1994)
 - EMCDDA: Phare projekt Drogový inf. systém (1994)

Pompidou Group

- Skupina pre spoluprácu v boji proti zneužívaniu drog a nezákonnému obchodovaniu s drogami (The Co-operation Group to Combat Drug Abuse and Illicit Trafficking in Drugs) vznikla ako neformálne medziministerské fórum v r. 1971 z iniciatívy Georgesu Pompidoua, francúzskeho prezidenta
- Spočiatku 7 štátov – Benelux, ITA, GER, FRA, UK, neskôr pribrali viac štátov
- V roku 1980 – začlenená do štruktúry Rady Európy
- Od roku 1990 – rozšírená aj o CEEC
- Slovensko je členom od roku 1993

EMCDDA - vývoj

- **Európske monitorovacie centrum pre drogy a drogovú závislosť (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction)**
- vzniklo nariadením Rady Európskeho spoločenstva číslo 302/93 z 8. februára 1993 – právnou normou, záväznou pre všetky členské štáty, uverejnenou v Úradnom vestníku L 036 , 12/02/1993 P. 0001.
- Toto bolo politické rozhodnutie, samotná realizácia až od roku 1995

EMCDDA - vývoj

- V článku 2 uvedeného nariadenia sa uvádza, že poslaním EMCDDA je o. i.: „...zbierať, evidovať a analyzovať informácie, vrátane údajov pochádzajúcich zo štúdií...“ a sú tam tiež vymenované ďalšie úlohy vyplývajúce z pracovného programu agentúry.
- Medzi povinnosti EMCDDA patrí „... **zabezpečiť čo najlepšiu porovnateľnosť, objektivitu a spoľahlivosť údajov**...“.
- V článku 4 sú uvedené povinnosti a aktivity označené ako prioritné.
- Takisto sa uvedeným nariadením zaväzujú členské štáty zriadiť národné monitorovacie centrum, ktoré má v nich sprostredkovať úlohy EMCDDA.

EMCDDA – rozvoj činnosti

- V uznesení Rady z 10. decembra 2001 o zavedení piatich kľúčových epidemiologických ukazovateľov v oblasti drog EÚ **naliehave žiada členské štáty, aby využitím vnútroštátnych kontaktných miest zaistili dostupnosť porovnateľných údajov o týchto ukazovateľoch.**
- Rovnaké povinnosti sú zakotvené aj v prepracovanom „Nariadení Európskeho parlamentu a rady (ES) č. 1920/2006 z 12. decembra 2006 o Európskom monitorovacom centre pre drogy a drogovú závislosť“.

Slovensko – ďalší vývoj

- 1995 – vznik Výboru ministrov pre drogové závislosti a kontrolu drog (VMDZKD) – uznesenie vlády 583/1995
- V štatúte – ukotvený vznik exekutívneho orgánu – Generálneho sekretariátu VMDZKD
 - Zriadený na Úrade vlády SR
 - Kompetenčne sa ukotvila úloha Úradu vlády SR ako koordinačného orgánu pre oblasť protidrogovej politiky
 - V súvislosti s riešením projektu Phare – DIS, počiatky monitorovania:
 - Tvorba „INFOMAPY“
 - Stretnutia v EMCDDA, vzdelávanie
 - Vznik ÚU DIS – uznesenie vlády 622/2001; príprava prvých správ

NMCD

- Oficiálny vznik Národného monitorovacieho centra – 22. mája 2002 uznesením vlády SR č. 534/2002 k návrhu plnenia inštitucionálnych a finančných požiadaviek účasti SR v Európskom monitorovacom centre pre drogy a drogovú závislosť (EMCDDA)

EMCDDA - súčasnosť

- poskytuje vecný pohľad na drogovú scénu
- je zdrojom vedeckých poznatkov pre politických činiteľov, odborníkov a výskumníkov
- zlepšuje porovnateľnosť informácií o drogách
- koordinuje sieť REITOX – dostáva informácie podľa spoločných noriem, štandardov, nástrojov

OSN

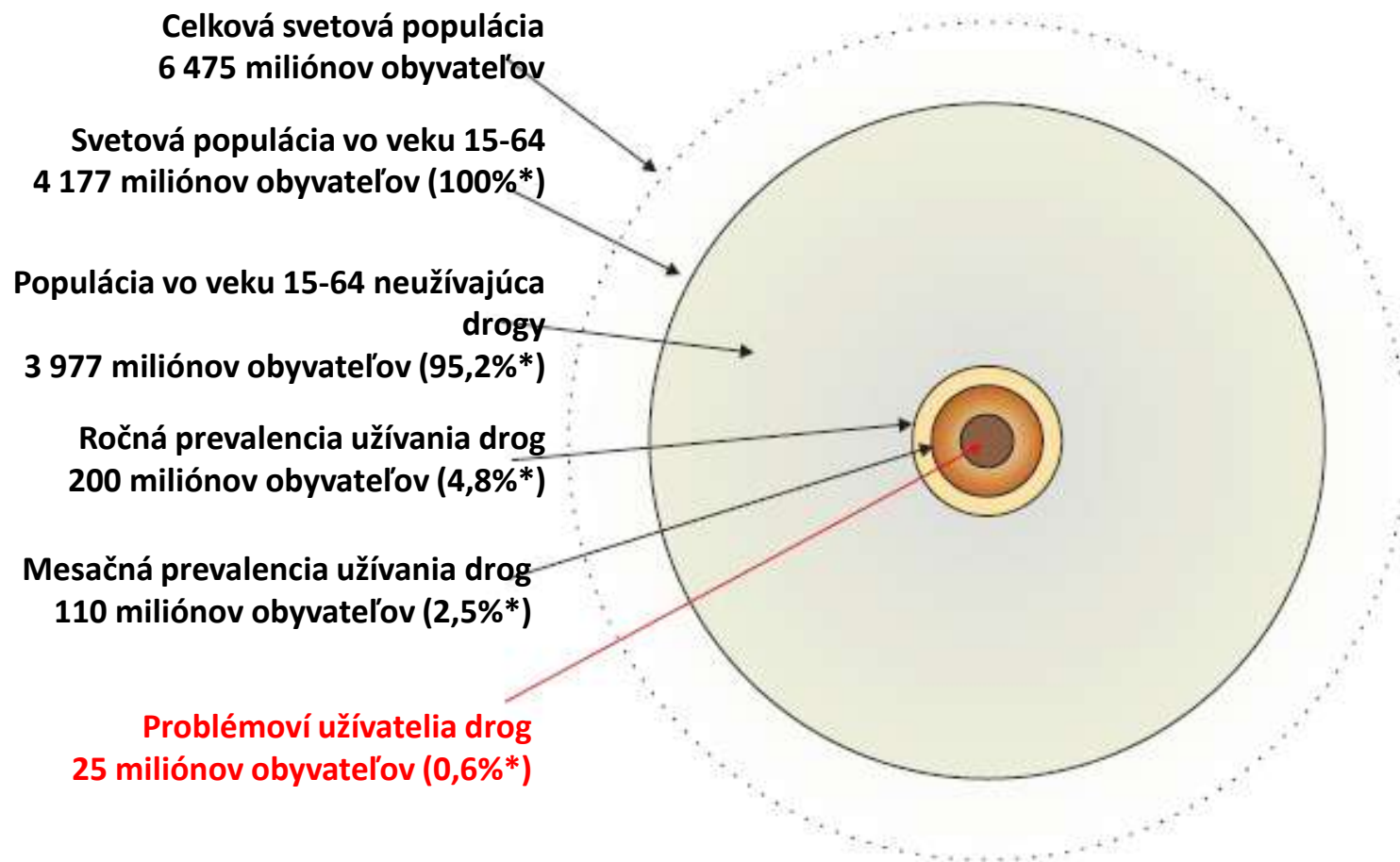
- OSN vyvíja vlastné nástroje na hodnotenie situácie – dotazníky (ARQ)
- Úrad pre drogy a kriminalitu OSN (UNODC)
- Ďalší vývoj a harmonizácia sledovaných údajov – v spolupráci s EMCDDA

Epidemiológia a monitorovanie

„EPIDEMIOLOGIA DROG “

- Predpoklad existencie **epidémie**
 - potvrdený
 - závažnosť:
 - rozsah (4,8% svet.popul.)
 - dôsledky
- zákonitosti, mechanizmy a podmienky
 - vzniku ohnísk
 - šírenia...
- systémy monitorovania, varovania, prevencie

Celosvetové užívanie nezákonných drog

* V percentách z populácie 15-64

Medzinárodná situácia

☺ Pretrvávajú známky stability pokiaľ ide o takmer všetky typy nezákonných drog (kokaín, ATS, kanabis, opiáty) – pestovanie, produkcia, spotreba (WDR)

☺ **Kokaín**: pokles produkcie; pokles spotreby v USA vs. značný nárast v Európe

☺ **ATS**: značný pokles spotreby v Sev. Am., čiastočný aj v Európe

Medzinárodná situácia

- ☺ **Kanabis:** po rokoch nebol celosvetovo zaznamenaný nárast produkcie a spotreby kanabisu; zdá sa tiež, že sa darí prekonávať signalizované nebezpečenstvo zdravotných poškodení z vysoko účinného kanabisu
- ☺ **Opiáty:** produkcia sa „stiahla“ do južných provincií Afganistanu
- ☺ **Zvýšenie záchytov:**
 - ☺ takmer 50% produkcie kokaínu (1999 – 24%)
 - ☺ Viac než ¼ heroínu (1999 – 15%)

Medzinárodná situácia

- ☹️ Neodstránili sa sociálne príčinné súvislosti
 - ☹️ chudoba
 - ☹️ programy náhradnej produkcie pre pestovateľov
 - ☹️ korupcia, politická nestabilita
- ☹️ 25 miliónov problémových užívateľov (0,6% svetovej populácie 15-64)

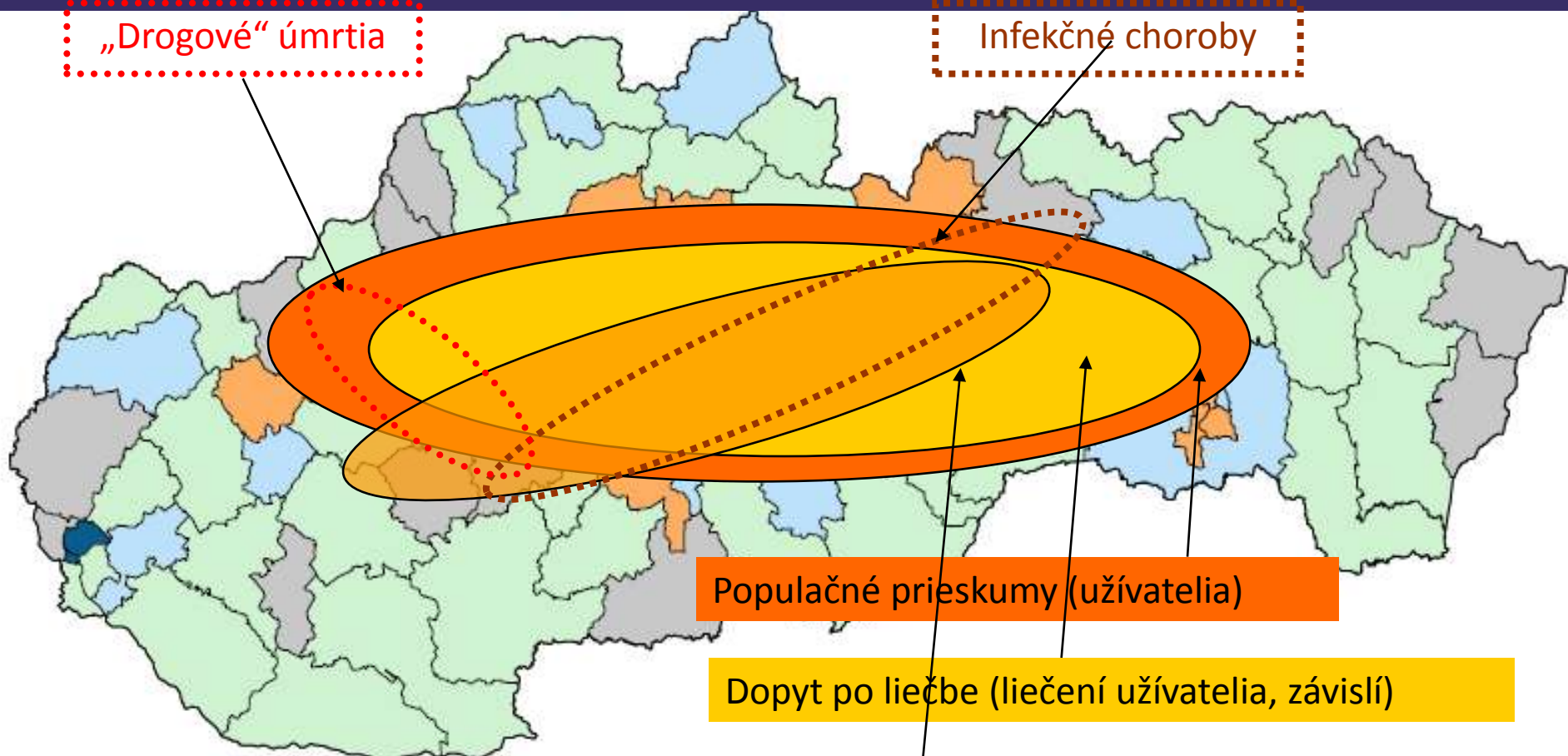
Čo charakterizuje drogovú situáciu?

Drogová situácia - zdroje

- 5 kľúčových indikátorov EMCDDA
 - Populačné prieskumy (+ školské)
 - Dopyt po liečbe
 - Problémové užívanie drog
 - Infekčné choroby súvisiace s drogami
 - Úmrtia súvisiace s drogami

„Drogové“ úmrtia

Infekčné choroby

Populačné prieskumy (užívatelia)

Dopyt po liečbe (liečenie užívateľa, závislí)

Problémoví užívatelia

Drogová situácia - zdroje

PLUS

- údaje trestnoprávneho sektoru - dostupnosť drog, drogová kriminalita, ceny a čistota drog
- monitoring preventívnych intervencií, EDDRA
- Sledovanie nových syntetických drog (EWS)
- **Monitorovanie odpadových vôd ??**

Monitorovanie odpadových vôd ako zdroj informácií

- analýza odpadových vôd - vedecká disciplína s potenciálom na monitorovanie trendov užívania drog v reálnom čase na úrovni populácie
- monitorovanie drogovej situácie:
 - používajú sa vedecké nástroje a metódy - „evidence“
 - objektívna informácia o trendoch spotreby, porovnateľnosť
- Na lepšie využitie je potrebné dobre poznať situáciu (začarovaný kruh?)
 - čistotu konzumovaných drog
 - spôsoby užívania – frekvencia, množstvá, zmeny v čase (denný/týždenný/ročný cyklus)
 - farmakologické charakteristiky, metabolizácia
 - veľkosť a štruktúra populácie užívateľov

Otázky

- Otázky spojené s užívaním drog – externé metodologické výzvy
- Samotné postupy metódy, interné metodologické výzvy („vystopovateľnosť“ látok vo vodách, stabilizácia metabolitov, zachytávanie rýchlo sa rozpadávajúcích látok...)
- štandardy
- Metodologické otázky indikátora:
 - čo hovorí výsledná informácia
 - aký je jej vzťah k ostatným indikátorom
 - „optimalizácia“ získavania údajov pre potreby monitorovania

Obsah informácie

- Predovšetkým údaje o relatívnej spotrebe drog z danej lokality
- relatívna spotreba:
 - časť metabolitov sa nedostane do kanalizácie
 - nepoznáme charakteristiky užívateľov – počet, štruktúru, frekvencia užívania, t.j. či ide napr. o intenzívnejšie užívanie menšieho počtu, alebo extenzívnejšie užívanie väčšieho počtu)
- lokalita
 - mesto, mestská časť, zariadenie

Vzťah k indikátorom

- Najbližšie k populačným/školským prieskumom
- Na rozdiel od prieskumov – objektívna metóda (potvrdenie, doplnenie...)
- efektívnejšia, relatívne lacnejšia metóda, hlavne pri veľkých vzorkách populácie
- Nehovorí o spôsoboch užívania
- Problémové užívanie – v prípade spoľahlivej identifikácie príslušných drog (pervitín, heroín, kokaín)

Analýza na účely monitorovania drogovej situácie

- Optimalizácia „rutinného monitorovania“
- Kedy (čas, frekvencia) odoberať vzorky?
 - intervaly odberov
 - denne? (zmeny počas týždňa vs. náklady)
 - raz za týždeň (ktorý deň?), raz mesačne?
- Kde ich odoberať
 - mestá? vidiek?
 - objekty (väznice, školy/univerzity, nemocnice)
 - udalosti – koncerty, festivaly
- Predbežne – raz mesačne vo vybratých väčších mestách + pilotne festivaly, plus ad hoc odbery podľa aktuálnej potreby (projekt, špecif. požiad.)

Etické aspekty

- Nevyžaduje sa informovaný súhlas
 - monitoruje sa potenciálne kriminálne správanie osôb
 - v záujme výskumu
 - jednotlivec – neidentifikovateľný
- „Potenciálne riziko“
 - nálepkovanie, stigmatizácia monitorovaných objektov, osôb, najmä pri ohraničených oblastiach (univerzita...)
 - medializácia výsledkov môže vyvolať zvýšenie represívnej aktivity
- Závisia od kontextu konkrétneho merania

imrich.steliar@health.gov.sk

www.infodrogy.sk